

in divina providentiâ cura rerum omnium amabilissima et plusquam materno amore plenissima, magis tamen videtur voce illa formaliter significari actus intellectus.

331. Si jam quæras, in quonam actu intellectus consistat providentiâ; negandum in primis videtur, eam sitam esse in imperio, quale nobis Thomistæ obtrudere conantur, quod iisdem fere argumentis hic excludi posset, quibus fuse a nobis in hoc eodem volumine rejectum est (1). Sed planius et commodius reponitur in iudicio pratico de mediis, per quæ finis a Deo intentus obtinendus est, vel potest obtineri. Quæ res, si sermo sit de providentiâ physica et generali, difficultate vacat, si vero de morali, ac potissimum de supernaturali, controversiis multis obnoxia est.

Primum enim statim se offert illa gravissima quæstio, quo pacto quæ voluntate Deus intendat salutem hominum æternam, voluntate meritorum prævisionem antecedente, an vero consequente. Quod vero attinet mediorum ordinationem, disputatur utrum prædefiniat Deus actus bonos omnes, et quo pacto, et cujus generis auxilia excoget, utrum efficacia ex natura sua, annon, ac proinde utrum Deus prædeterminet actiones humanas in ordine ad finem ponendas. Ex quibus controversiis primam, quæ respicit modum divinæ prædestinationis ad gloriam, integram Theologis relinquimus: alteram de prædefinitionibus leviter superius tetigimus, vel potius inuimus (2). Tertiam de prædeterminationibus tractavimus, quantum Philosopho licet, rejiciendo pro virili prædeterminationes physicas, et quidquid lædere humanam libertatem potest (3).

332. Denique controvertitur, utrum in actibus intellectus ad providentiam spectantibus numeranda sit media scientia. Et quidquid contra obitantur adversarii nostri, communis est Nostratum persuasio, mediam scientiam prorsus esse necessariam, ut suavis juxta et efficax, sapiens ac digna Deo esse valeat providentiâ. Et hæc nobis summam

(1) Vide supra, num. 26, pag. 73 seqq. Cfr. num. 236, pag. 669 seqq.

(2) Vide supra, num. 80, pag. 273 seqq.

(3) Vide totum cap. 2.um disputationis septimæ, et præterea caput tertium.

An media scientia necessaria sit ad divinam providentiam.

dicenda esse visa sunt de natura divinæ providentiæ: ea vero multis per singulas partes argumentis probanda esse non existimamus, cum sermo sit de re non parum obscura, eaque non magni momenti. Qui plura cupiat, adeat laudatos scriptores, vel alios veteres passim.

ARTICULUS II

An sit in Deo providentiâ, et quisnam sit ejus attributus.

333. Præclare providentiâ Dei commendarunt, et ab omnibus impiorum cavillationibus propugnarunt SS. Patres et scriptores Ecclesiæ, ac præsertim Clemens Alexandrinus (1), Lactantius (2), Ambrosius (3), Gregorius Nazianzenus (4), Nemesius (5), Joannes Chrysostomus (6), Augustinus (7), Theodoretus (8), Bœtius (9), Damascenus (10), Salvianus massiliensis (11) alique. Quorum vestigia sectati sunt Scholastici passim, ac præsertim S. Thomas multis in locis (12).

Existentiâ porro providentiæ ideo tractandam suscepimus simul cum ejus amplitudine, quia utraque controversia tam intime concerta est, ut nequeas plane Deum providum esse cognoscere, donec noveris, quousque sese porrigat illius

(1) *Stromat.*, lib. 5, sub init.

(2) *De ira Dei*, lib. 5, præsertim cap. 4, 9 et 10.

(3) *Officior.* lib. 1, cap. 13.

(4) In duplici carmine *de providentiâ*.

(5) *De Philosoph.* lib. 8.

(6) In libris tribus *de Providentiâ* et in sermonibus de eodem argumento; atque in homilia 9.^a ad populum.

(7) *De civit. Dei.* lib. 5, cap. 4, 9 et 10. Cfr. *de Ordine* lib. 1 et 2.

(8) In sermonibus 10 *de Providentiâ*; et in libr. 6 *de curandis græcor. affection.*

(9) Libr. 5 *de consolat. philos.*

(10) *De orthodox. fide.* libr. 1, cap. 27, 30.

(11) In libris 8 *de providentiâ et iudicio Dei.*

(12) Vide 1.º p. quest. 22; 1.º dist. 39; *Cont. Gent.* lib. 3, cap. 71 seqq.; *de verit.* quest. 5.

Scriptores ecclesiastici providentiæ divinæ assertores et propugnatores.

Orores circa
providentiam.

providentiam. Negant providentiam Deistæ ac fatalistæ, Democritum et Epicurum secuti, qui cum omnia putasset casu fieri atque ex fortuito atomorum concursu, providentiam de medio sustulerunt, immo et insane deriserunt, illam per lodibrium vocantes *anum fatidicam* quemadmodum refert Tullius (1). De hujusmodi insipientissimorum hominum philosophia interpretatur Clemens Alexandrinus (2), locutum esse S. Paulum, cum scripsit: *Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam* (3). In hoc errore versatum quoque esse Aristotelem putarunt nonnulli (4). Et quamquam alii Philosophum hac in re defenderint, potuit tamen ut homo ethnicus diminute ac timide loqui (5). Certum enim esse videtur plures priscos philosophos lumine fidei et catholice doctrinæ traditione destitutos errasse circa providentiæ amplitudinem. *Nam quidam..... posuerunt incorruptibilia tantum providentiæ subjacere, corruptibilia vero non secundum individua, sed secundum species; sic enim incorruptibilia sunt. Ex quorum persona dicitur (Job. XXII, 14): Nubes latibulum ejus, et circa cardines cœli perambulat, neque nostra considerat. A corruptibilitium autem generalitate excepit Rabbi Moyses homines propter splendorem intellectus, quem participant: in aliis autem individuis corruptibilitibus aliorum opinionem est secutus* (6). Ipse quoque Cicero, prout de illo refert S. Augustinus (7), ne libertatem hominis denegaret, cognitionem futurorum liberorum, atque adeo providentiam, Deo eripuit.

(1) *De natur. deorum*, lib. 2, circa med.

(2) *Stromat.* lib. 1, ante med.

(3) *Coloss.* cap. 2, vers. 8.

(4) Vide P. Vazquez, In 1.^{am} part. disp. 64 et 87.

(5) Cfr. S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 75; et vide Suarez, *De Deo* lib. 3, cap. 10, num. 7; et *Metaphys.* disp. 30, sect. 15, num. 40.

(6) S. Thom. 1 p. quest. 22, art. 2; et *de verit.* quest. 5, art. 3 o. Cfr. Clemens Alexandrinus (*Stromat.* libr. 5 post. med.), et S. Ambros. (*de offic.* lib. 1, cap. 13), Nemes. (*de Philos.* lib. 8) Theodoret. (*de curand. græcor. affect.* lib. 6, init., apud P. Valentia, In 1.^{am} part., tom. 1, disp. 1, quest. 22, punct. 2 initio). Adde Eusebium Casar. (*de præpar. evangel.* lib. 15, cap. 4), S. Gregor. Nazianz., orat. 1 *de Theolog.*, et S. Epiphani. (heres. ultim.).

(7) *De civit. Dei*, lib. 5, cap. 10.

Veritas
catholica.

Veritas autem catholica est, Deum omnium rerum providentiam habere, quemadmodum Vaticanum concilium nos docet: *Universa vero, que condidit, Deus providentia sua tuetur, atque gubernat, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter. Omnia enim nuda et aperta sunt oculis ejus, ea etiam, que libera creaturarum actione futura sunt* (1). Id vero jam probandum est.

§ I. — VINDICATUR GENERATIM PROVIDENTIA DEI.

In hoc primo paragrapho solum intendimus asserere providentiam Deo, ejus autem ambitum et extensionem in sequentibus ostendemus.

334. PROPOSITIO 1.^a Negari non potest Deo rerum a se creatarum providentia.

Prob: 1.º Ex ordine mundano, sapientissimo, universali et constante, unde existentiam supremi ordinis Dei, conclusimus in primo *Theodiceæ* volumine (2). Quandoquidem ex præjacta in præcedenti articulo notione providentiæ, demonstrare hujusmodi ordinatorem mundi perinde est, ac demonstrare providum gubernatorem. Quare merito Lactantius irridet Epicurum, quod Deum esse agnovit, providum negaverit (3).

Quod argumentum potes, si mavis, in hunc modum conformare: Datur excellens quædam gubernatio in hoc mundo, qualem ordo, præstantissimus demonstrat non solum rerum omnium inter se, verum etiam respectu earum in finem. Ergo datur gubernator egregia præditus providentia. Quæ est ratio S. Thomæ. *Omne bonum, inquit, quod est in rebus, a Deo creatum est, ut supra ostensum est* (quest. 6, art. 4). *In rebus autem creatis invenitur bonum, non solum quantum ad substantiam rerum, sed etiam quantum ad ordinem earum in finem, et præcipue in finem ultimum, qui est bonitas*

Asterendo
Deo est
rerum a se
conditarum
providentia.

(1) Concil. Vatic., *Constit. de fide cathol.*, cap. 1. Vide apud Denzinger, op. cit. num. 1933.

(2) Num. 37, pag. 125 seqq.

(3) Lege Lactant., *De ira Dei*, lib. 5, cap. 9.

divina, ut supra habitum est (quest. præc. art. 4): hoc igitur bonum ordinis in rebus creatis existens a Deo creatum est. Cum autem Deus sit causa rerum per suum intellectum, et sic cujuslibet sui effectus oportet rationem in ipso præexistere, ut ex superioribus patet (quest. XIX, art. 4), necesse est, quod ratio ordinis rerum in finem in mente divina præexistat. Ratio autem ordinandorum in finem proprie providentia est (1).

Prob. 2.º propositio a priori. Quia providentia, ut apparet ex dictis, est maxima perfectio et dignissima Deo, cujus bonitas et sapientia proprio jure postulat, ut quæcumque creat, ad finem aliquem dirigat, ac mediis ad illum assequendum idoneis instruat, curamque illorum consentaneam gerat. Ergo abesse nequit a Deo providentia.

Prob. 3.º Eatenus esset neganda Deo providentia, quantum ea in sua ratione contineat aliquid Deo non conveniens. Atqui nihil hujusmodi potest dici. Nam non continet aliquid, quod a) Deus non potest, vel ß) non scit, quia Deus omnipotens est ac omniscius; nec γ) quod Deo indecens est, quia si non est indecens creare, nec esse potest indecens prospicere creatis; immo in ipsis regibus et magistratibus hujus mundi magna laus est, ut non negligant res populi, sed omnibus necessitatibus pro virili provideant. Egregie S. Ambrosius: *Quis negligat operis sui curam? Si injuria est regere, nonne est major injuria fecisse? Cum aliquid non fecisse, nulla injuria sit; non curare autem, quod feceris, summa inclementia* (2) δ) Nec vero timendum est, fore, ut Deus defatigetur, aut felicitatem amittat providendis rebus; nam infinitus intellectus omnia media purissimo et simplicissimo intuitu perspicit, nec eget consilio, aut deliberatione, ut quod oportet, eligat absque ulla mentis anxietate vel defatigatione. Quare nihil apparet, quod obstare queat divinæ providentiæ.

Prob. 4.º Ex traditis in præcedenti articulo, tota fere providentiæ saltem naturalis quasi materia, circa quam versatur, revocatur ad rerum conservationem et concursum ad earum operationes. Atqui certum est, et fuscè probatum

(1) S. Thom. 1 p. quest. 22, art. 1.

(2) *De officiis*, lib. 1, cap. 13. Lege S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 76, *Adhuc, si Deus per se ipsum.*

manet, Deum omnia in esse conservare, omnibus consentaneas virtutes viresque suppeditare, atque ad earum actiones concurrere, præparato a tota æternitate influxu omnipotentis per decretum suæ voluntatis. Ergo ambigi nequit de veritate divinæ providentiæ, quæ tanto fulget evidentiæ fulgore, ut Clemens Alexandrinus pænis cœercendos esse putaverit eos, qui hujus assertionis demonstrationem requirerent. *Sunt questiones quædam, inquit, dignæ, quæ puniantur, cujusmodi est, querere probationes, an sit providentia, etc., cum sit manifesta divina providentia ex aspectu omnium, quæ videntur effectorum, quæ arte et sapientia constant* (1). Quare ipsis ethnicis adeo visa est evidens providentia numinis, ut vix unam totius mundi partem vel genus officiorum actionumve humanarum reliquerint, cui non aliquem deum præfecerint, et sic Cereri curam gubernationemque segetum, Marti præriorum, maris Neptuno, Junoni æeris, inferorum Plutoni, etc., etc., commissam somniarunt.

Quod vero præcipuum est, sacra Litteræ providentiam Dei passim nobis commendatam voluere. *Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter* (2). Et alibi: *Tua autem, Pater, providentia gubernat* (3); Idem: *Æqualiter est illi cura de omnibus* (4). Et: *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus* (5), id est, exsequuntur præceptum atque ordinationem sapientissimæ providentiæ. Consonat Patrum traditio, ex quibus plures superius laudavimus, alios, si necesse foret, multo plures possemus laudare. Cui doctrinæ sigillum imposuit nostris diebus concilium Vaticanum verbis superius relatis.

335. Objicies 1.º Providentia, utpote pars prudentiæ, quæ est secundum Philosophum (6) bene consiliativa, consilium importat. Atqui consilium Deo repugnat, quia supponit dubium, aut etiam inquisitionem ac discursum continet. Ergo Deo, saltem proprie, non est asserenda providentia.

(1) Clemens Alexandr., *Stromat.* lib. 5, sub. init.

(2) *Sapient.* cap. 8, vers. 1.

(3) *Sapient.* cap. 14, vers. 3.

(4) *Sapient.* cap. 6, vers. 8.

(5) *Psalms.* 148, vers. 8.

(6) In lib. 6.º *Ethicor.*

Ipsis ethnicis
comperita
Dei
providentia,

Objectiones
solutæ.

Respondeo, *transeat* Major; quamvis posset dici, providentiam non formaliter importare consilium, quia, docente Aristotele (1), *prudencia proprie est præceptiva eorum, de quibus eubulia recte consiliatur, et synesis recte iudicat.*

Disting. Minor. Deo repugnat consilium formale, quale convenit intellectui nostro, cum dubio et inquisitione, *conc.*; consilium virtuale, nimirum actus simplicissimus intuitionis in se habens quidquid perfectionis est in formali consilio, *nego.* Tum *nego* conseq. Itaque dici potest, *quod ipsa ratio rerum agendarum consilium in Deo dicitur, non propter inquisitionem, sed propter certitudinem cognitionis, ad quam consiliantes inquirendo perveniunt. Unde dicitur (2): Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ (3).*

Objic. 2.º Quidquid est in Deo, æternum est. Sed providentia non est æterna, siquidem est circa existentia, quæ temporanea sunt. Ergo.

Respondeo, *dist.* Minor. Providentia non est æterna, quantum attinet ad executionem ordinis, *conc.*; quantum ad rationem ipsam ordinis, *nego.* Quia quamvis res ipsæ, circa quas exercetur providentia, sint temporaneæ, ac temporanea pariter sit actualis earum gubernatio vel executio ordinis a Deo stabiliti; tamen ipsa ratio huiusmodi ordinis, quæ venit nomine providentiæ, æterna est (4).

Objic. 3.º Nihil compositum tribui Deo potest. Sed providentia est aliquid compositum, quandoquidem includit in se et voluntatem et intellectum. Ergo non est in Deo providentia.

Respondeo, *nego* Minor., tum quia jam diximus providentiam, quamvis includat etiam voluntatem, formaliter tamen sitam esse in intellectu, tum quia etiamsi utramque potentiam ex æquo includeret, adhuc nullam importaret compositionem, cum intellectus et voluntas in Deo sit una simplicissima res (5). Plura reperies contra providentiam

(1) 6.º *Ethicor.* cap. 9.

(2) *Ephes.* cap. 1, vers. 11.

(3) S. Thom. 1.^a p. quest. 22, art. 1, ad 1.um

(4) S. Thom. *ibid.*, ad 2.um

(5) Lege S. Thom., loc. nuper citat., ad 3.um

argumenta soluta apud S. Thomam, quæ facile ex dictis solvi queunt (1).

§ II.—UTRUM PROVIDENTIA DIVINA OMNIA PRORSUS REGAT CREATA.

336. Hic jam questionem aggredimur de amplitudine divinæ providentiæ: quamvis enim ea agnoscatur, dubitari potest, num ad omnia prorsus mundana se porrigat. Et ita reapse fuisse dicuntur, qui, ut superius retulimus ex S. Thoma, providentiam ad sola incorruptibilia extenderunt (2), ab eaque excepta voluere corruptibilia, saltem secundum individuum et singularem naturam: quo pacto quidam dixerunt, quod animalia bruta non gubernantur providentia, nisi in quantum participant naturam speciei, quæ est a Deo provisiva et ordinata (3). Nec vero solum de rebus subsistentibus, sed de ipsis quoque illarum motibus et operationibus dubitatio esse potest: quare Angelicus Doctor disputat, utrum motus et actiones sublunarium corporum (4), itemque actus et electiones humanæ divina providentia regantur (5). Doctrina vero certa est, omnia prorsus entia creata, incorruptibilia et corruptibilia, necessaria et libera, eorumque motus et actiones quaslibet, nec solum genera vel species, sed omnia quoque individua et singularia, a maximis usque ad minima, divinæ subjacere providentiæ, quod jam demonstrandum assumpsimus; postea vero in sequenti paragrapho videndum

Dubium circa providentiæ amplitudinem, et erroræ.

(1) Vide S. Thom., de *veritat.* quest. 5, art. 2.

(2) Quos procul dubio respexit S. Cyrillus Hierosolymitanus in illis verbis *Catechesis* 8.^a: **Quidam illo dicto abutentes: Veritas tua usque ad nubes, ausi sunt Dei providentiam nubibus et celo circumscribere, et terram (ubi sunt corpora corruptibilia) ab illa alienare, oblitii psalmi, qui dicit: Si ascendero in celum, tu illic est; si descendero in infernum, ades. Si enim nihil sit celo excelcius, nihil inferno profundius: qui dominatur extremis, attingit et terram mediam.**

(3) S. Thom., de *verit.* quest. 5, art. 6. Cfr. *Contra Gent.* lib. 3, cap. 76.

(4) De *verit.* quest. 5, art. 4.

(5) De *verit.* quest. 5, art. 5; *Contra Gent.* lib. 3, cap. 89 et 90.

erit peculiarem Deo inesse curam hominis ratione suæ dignitatis libertatisque.

337. PROPOSITIO 2^a Quæcumque a Deo creata sunt, sive corruptibilia, sive incorruptibilia, sive magna sive minima et vilissima, nec solum genera vel species, sed individua omnia cum suis motibus et operationibus absque ulla prorsus exceptione divinæ subiaceat providentiæ.

Omnia creata, sive corruptibilia, sive incorruptibilia, sive magna sive minima, sive species et individua divinæ providentiæ subiacent.

Prob. 1.º Non minus se extendit providentiæ, quam causalitas divina. Atqui causalitas divina se porrigit ad omnia prorsus creata sine ulla exceptione. Ergo et divina providentiæ.

Minor constat ex superius probatis; siquidem quidquid præter Deum existit, vel est a solo Deo, vel ab aliis causis creatis cum concursu divino essentialiter requisito, ut quidpiam esse possit.

Major etiam patet, quia cum Deus sit agens perfectissimum, omnia agit propter finem, ac proinde omnia ordinat in finem. Ergo impossibile est, ut non sit in Deo ratio omnium ordinandorum in finem, quæ providentiæ dicitur.

Prob. 2.º Rationes, quibus ostendimus in præcedenti paragrapho esse in Deo providentiæ, æque demonstrant nihil non eidem subiacere.

Confirmatur, quia quæ sunt, a Deo ordinata sunt, dicitur Apostolo (1). Atqui providentiæ nihil est aliud, quam ratio ordinis rerum ad finem. Ergo omnia quæcumque sunt, necesse est, ut divinæ providentiæ subdantur.

Prob. 3.º Providentiæ Dei debet esse perfectissima omnium, quæ excogitari queat. Atqui providentiæ, quæ solum genera et species respicit, non est perfecta, nec potest esse satis distincta, sed tantum confusa: itemque providentiæ, quæ solum attenderet ad magna vel præcipua entia, diminuta est ac restricta. Ergo necesse est, ut ad prorsus creata sese porrigit providentiæ Dei (2).

(1) Roman. cap. 13, vers. 1.

(2) S. Thomas sic demonstrationem stabilitæ propositionis breviter instituit: Sed necesse est dicere omnia divinæ providentiæ subiacere, non in universali tantum, sed etiam in singulari, quod sic

Quæ probationes, ut vides, evincunt providentiæ Dei erga omnia prorsus creata, homine ipso non excluso. Verum de providentiæ Dei erga hominem mox in sequenti paragrapho instituetur specialis disputatio.

Cæterum hanc veritatem luculentissime testantur sacræ Litteræ: Deus, omnia in mensura, numero et pondere disposuisti (1). Et alibi: Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et Pater æster cælestis pascit illa. Nonne vos magis plures estis illis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent... Si autem fenum agri, quod hodie est, et cras in clibannum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, modicæ fidei? (2). Ubi aperte asseritur Deo cura providentiæ passerum, volatilium, liliorum, feni, verbo, rerum vilium, unde probatur majorem Deo inesse providentiæ hominis. Eadem repetuntur apud S. Lucam (3). Et alibi capillorum ipsorum (quibus quid vilius?) tanta tribuitur Deo cura, ut

patet. Cum enim omne agens agat propter finem, tantum se extendit ordinatio effectuum in finem, quantum se extendit causalitas primi agentis: ex hoc enim contingit in operibus altius agentis aliquid provenire non ordinatum ad finem, quia effectus ille consequitur ex alia causa præter intentionem agentis. Causalitas autem Dei, qui est primum agens, se extendit usque ad omnia entia, non solum quantum ad principia speciei, sed etiam quantum ad individualia principia, non solum incorruptibilem, sed etiam corruptibilem. Unde necesse est omnia, quæ habent quocumque modo esse, ordinata esse a Deo in finem, secundum illud Apostoli (ad Rom. XIII, 1): Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Cum ergo nihil aliud sit Dei providentiæ, quam ratio ordinis rerum in finem, ut dictum est, necesse est, omnia, in quantum participant esse, in tantum subdi divinæ providentiæ. Similiter etiam supra ostensum est (quest. XIV), quod Deus omnia cognoscit, et universalia et particularia. Et cum cognitio ejus comparetur ad res, sicut cognitio artis ad artificiatâ, ut supra dictum est (quest. XIV, cit.), necesse est, quod omnia supponantur suo ordini, sicut omnia artificiatâ subdantur ordini artis. S. Thom. 1 p. quest. 22, art. 2. Cfr. P. Gregorius de Valentia, in 1.^{am} part. tom. 1, disp. 1, quest. 22, punct. 2.

(1) Sapient. cap. 11, vers. 21.

(2) Math. cap. 6, vers. 26.

(3) Luc. cap. 12, vers. 22.

ne unus quidem sit non numeratus, quive sine Patris nutu decidat in terram (1).

Quam doctrinam egregie confirmarunt Ecclesiae Patres: Quod ore suo Salvator dicit, inquit S. Augustinus, unum passerem non cadere in terram sine Dei voluntate, et quod fenum agri, post paululum millendum in clibanum, ipse tamen vesliat, nonne confirmat, non solum totam istam mundi partem rebus mortalibus et corruptibilibus depulalam, verum etiam vilissimas ejus abjectissimasque particulas divina providentia regi? (2). Et alibi: Omne tempus et quid et quando faceret, vel fieri sineret, ab illo est dispositum, qui tempori subditus non est: quoniam quae futura erant per singula tempora, in Dei sapientia causas efficientes habent (3). Et S. Hieronymus: Sunt, qui providentiam Creatoris usque ad rationalia confiteantur, bruta autem fortuitis casibus asserant vel perire, vel vivere. Propheticus sermo declarat, nihil esse, quod fugiet providentiam et scientiam Dei, quia alia propter se, alia in usum hominum sunt creata (4). Similia docent alii Pates, quos passim videre potes apud Theologos (5).

Mala quoque providentiae Dei subijciuntur, eaque in ultimum finem ordinantur. Bona possunt ordinari in finem, tum intendi ut finis aliorum, mala vero nequaquam intendi ut finis.

338. Scholion 1.um Rationes istae probant etiam ipsa mala, quae in rerum natura contingunt, providentiae subjacere, quia praevidentur a Deo, et permittuntur, et ad majus bonum ordinantur, secundum traditam superius doctrinam de modo, quo Deus vult mala (6). Idem S. Thomas dicit mala subesse providentiae, tamquam ea quae tantum ordinantur ad finem, seu ad quae alia non possunt ordinari, ad differentiam bonorum, quae subsunt providentiae non solum tamquam ea, quae ad finem aliquem ordinantur, sed etiam ad quae possunt alia quoque ordinari, Quare etiam

(1) *Matth.* cap. 10, vers. 29 et seqq. *Cfr. Luc.* cap. 12, vers. 7.

(2) S. August. de *Genes. ad litter.* lib. 5, cap. 21. *Cfr. ibid.* cap. 20, et 22; lib. 1. *Retract.* cap. 1, et 2; lib. 5 de *civil. Dei*, cap. 9, 10 et 11, ubi egregie; et libr. 7, cap. 29 et 30; libr. 19, cap. 12; libr. 10, cap. 14.

(3) S. August. *Tract.* 102 in *Joann.*

(4) In cap. 32 *Hierem.* *Cfr.* in cap. 10 *Matthaei.*

(5) Vide v. gr. P. Valentia loc. cit., et fuse scribentem Petavium, in suo tract. *De Deo.*

(6) Vide supra num. 152, pag. 512 seqq.

providentiam bonorum vocat cum Damasceno providentiam approbationis, providentiam vero malorum providentiam concessionis vel permissionis. Audiatur Angelicus (1): *Dupliciter... aliquid subest ordini providentiae: uno modo sicut ad quod aliquid ordinatur; alio modo sicut aliquid, quod ad aliud ordinatur. In ordine autem eorum, quae sunt ad finem, omnia intermedia sunt finis et ad finem, sicut dicitur in II Metaph. (com. VI et VII); et ideo quicquid est in recto ordine providentiae, cadit sub providentia, non solum sicut ordinatum ad aliud, sed sicut ad quod aliud ordinatur; sed illud, quod ex illo recto ordine cadit sub providentia, solum secundum quod ordinatur ad aliud, non secundum quod aliquid ordinatur ad ipsum, sicut actus virtutis generalis, quia homo generaliter hominem perfectum in natura, est ordinatus a Deo ad aliquid, scilicet ad formam humanam, et ad ipsum ordinatur aliquid, scilicet vis generantis; sed actus deficientis, quo interdum monstra generantur in natura, ordinatur quidem a Deo ad aliquam utilitatem, sed ad hunc nihil aliud ordinatur; incidit enim ex defectu alicujus causae; et respectu primi est providentia approbationis, respectu secundi autem est providentia concessionis, quos duos modos providentiae Damascenus ponit in II lib. (cap. XXXIX).*

Providentia approbationis et providentia concessionis vel permissionis

339. Scholion 2.um *Quaecumque omnia sunt a Dei providentia praedeterminata et ordinata (2), non tamen omnia eodem modo providentur, sed alia propter se, alia solum propter aliud. Rem egregie declarat S. Thomas: Sciendum... quod aliquid provideri dicitur dupliciter: uno modo propter se, alio modo propter alia; sicut in domo propter se providentur ea, in quibus essentialiter consistit bonum domus, sicut filii, possessiones et hujusmodi; alia vero providentur ad bonum utilitatem, ut casa, animalia, et hujusmodi. Et similiter in universo illa propter se providentur, in quibus essentialiter consistit perfectio universi, et haec perpetuam habent, sicut et universum perpetuum est. Quae vero perpetua non sunt, non providentur nisi propter alium; et ideo substantiae spirituales et corpora*

Alia Deum providet propter se, alia propter aliud.

(1) *De verit.* quest. 5, art. 4 corp.

(2) *Quodlib.* 13, art. 4.

cœlestia, quæ sunt perpetua et secundum speciem et secundum individuum, sunt provisæ propter se et in specie, et in individuo; sed corruptibilia perpetuitatem non possunt habere nisi in specie, unde species ipsæ sunt provisæ propter se, sed individua eorum non sunt provisæ nisi propter perpetuum esse speciei conservandum.

Et secundum hoc salvatur opinio illorum, qui dicunt, quod ad hujusmodi corruptibilia non se extendit divina providentia, nisi secundum quod participant naturam speciei: hoc enim verum est, si intelligatur de providentia sua, qua aliqua propter se providentur (1).

Secundum quam doctrinam Angelicus alibi concedit quidem, quod bruta et omnes eorum actus cadunt etiam in singulari sub divina providentia, non tamen eo modo, quo homines et eorum actus: quia de hominibus etiam in singulari est providentia propter se; sed singularia brutorum non providentur nisi propter aliud; sicut et de aliis creaturis corruptibilibus dictum est. Et ideo malum, quod in bruto accidit, non ordinatur in bonum ejus, sed in bonum alterius; sicut mors asini ordinatur in bonum leonis vel lupi. Sed occisio hominis, qui a leone occiditur, non solum ad hoc ordinatur; sed principaliter ad poenam ejus, vel augmentum meriti, quod per patientiam crescit (2). Ex quibus etiam vides ad providentiam non requiri, ut omnes prorsus actus humani a Deo prædefiniantur; immo vero sunt nonnulli, videlicet, inhonesti, qui quantumvis cadant sub providentiam, nequeunt omnino prædefiniri.

340. *Objic. 1.º* «Quod est determinatum ad unum, non indiget aliquo regente: quia ad hoc regimen adhibetur, ne in contrarium dilabatur. Res autem naturales per propriam naturam sunt determinatæ ad unum. Ergo non indigent providentia gubernantes» (3).

Respond. dist. Major.; non indigent aliquo regente humano vel naturali, *trans.*; aliquo regente superiori, qui sit auctor et institutor naturæ, *neg.* Nam ista determinatio, qua res naturalis determinatur ad unum, non est ei ex se ipsa, sed

(1) S. Thom. de verit. quest. 5, art. 3.

(2) S. Thom. loc. sup. cit. art. 6. Cfr. 1 p. quest. 23, art. 7.

(3) Apud S. Thom., de verit. quest. 5, art. 2, argum. 5.º; 1 p. quest. 22, art. 2, arg. 3.º

ex alio: et ideo ipsa determinatio ad effectum convenientem providentiam demonstrat (1). Sane, probavimus suo loco omnia tendere in finem; naturæ autem ratione carentes, quæque necessitate gaudent in operando, tendere in finem non possunt, quasi se agendo ad illum, sed quasi ab alio actæ ac motæ, nempe ab earum auctore Deo (2). Id quod intellectu caret vel cognitione, non potest directe in finem tendere, nisi per aliquam cognitionem ei præstituat finem, et dirigatur in ipsum; unde oportet, cum res naturales cognitione careant, quod præexistat aliquis intellectus, qui res naturales in finem ordinet, ad modum quo sagittator dat sagittæ certum motum, ut tendat ad determinatum finem; unde, sicut percussio, quæ fit per sagittam, non tantum dicitur opus sagittæ, sed proficientis; ita etiam omne opus naturæ dicitur a philosophis opus intelligentiæ (3). Illud quoque addi potest, entia etiam necessaria, si non jam seorsim in se considerentur, sed quatenus sunt partes universi, egere providentia et cura alicujus, a quo in eo situ, loco ac dispositione constituantur, quam postulat bonum universalis ordinis.

Objic. 2.º Casus et fortuna providentiam excludunt. Si ergo omnia a Deo sunt provisæ, nihil erit fortuitum et casuale in universo mundo. Atqui multa profecto casu occurrunt passim, prout ipsæ sacræ Litteræ testantur (4). Ergo...

Respondeo, dist. conseq. Nihil erit in mundo fortuitum vel casuale respectu Dei, causæ universalis, *con.*; respectu hominis vel causarum particularium, *neg.* Et *contradistincta* Minore subsumpta, *neg. conseq.*

Audiatur Angelicus: *Aliiter est de causa universali, et de causa particulari: ordinem enim causæ particularis aliquid potest exire, non autem ordinem causæ universalis. Non enim subducitur aliquid ab ordine causæ particularis, nisi per aliquam aliam causam particularem impediendam, sicut lignum impeditur a combustionem per actionem aquæ: unde cum omnes*

(1) S. Thom. de verit. quest. 5, art. 2, ad 5.um. Cfr. 1 p. quest. 22, art. 2, ad 3.um.

(2) Vide Cosmolog. num. 88, pag. 304 seqq.

(3) S. Thom., de verit. quest. 5, art. 2.

(4) Eccles. cap. 9, vers. 11.

Non omnes
actus humani
prædefiniantur
a divina
providentia;
nam saltem
mali
nequeunt
prædefiniri.

Objectiones
dissolvantur

causæ particulares concludantur sub universali causâ, impossibile est aliquem effectum ordinem causæ universalis effugere. In quantum igitur aliquis effectus ordinem alicujus causæ particularis effugit, dicitur esse casuale vel fortuitum respectu causæ particularis; sed respectu causæ universalis, a cuius ordine subtrahi non potest, dicitur esse provisum. Sicut et concursus duorum servorum, licet sit casualis, in quantum ad eos, est tamen provisus a domino, qui eos scienter sic ad unum locum mittit, ut unum de alio nesciat (1).

Objic. 3.º Omnis sapiens provisor excludit defectum et malum, quantum potest, ab his, quorum curam gerit. Videmus autem multa mala in rebus esse, videlicet multas rerum corruptiones ac destructiones, quas profecto nullus artifex dici potest intendere vel ordinare in suis effectibus. Aut igitur Deus non potest ea impedire, et sic non est omnipotens, aut non de omnibus curam habet (2).

Respond. dist. Major. Provisor particularis, transeat, universalis, nego. Concedo Minor., et nego consequ., cuius distributio non est adæquata, quandoquidem datur medium inter membra disjunctionis. Deus enim est providus et omnipotens, non tamen vult omnia mala impedire, sed permittere quædam ad bonum totius universi.

Re sane vera, sapiens provisor (universalis) non solum attendit, quid expediat uni eorum, quæ suæ providentiæ subdantur, sed magis quid compelat omnibus. Quamvis ergo corruptio alicujus rei in universo non sit ei (rei particulari) conveniens, competit tamen perfectioni universi, quia per continuam generationem et corruptionem individuorum conservatur esse perpetuum in speciebus, in quibus per se consistit perfectio universi (3). Rem præclare illustrat Aquinas exemplo. Nam

(1) S. Thom. 1 p. quest. 22, art. 2, ad 2.um, Cir. de verit. quest. 5, art. 5, ad 5.um

(2) Apud S. Thom. loc. nup. cit. art. 2, argum. 2.º; et de verit. quest. 5, art. 3, argum. 2.

(3) S. Thom. de verit. quest. 5, art. 3, ad 2.um

Alibi eandem doctrinam sic evolvit egregie: Aliter de eo est, qui habet curam alicujus particularis, et de provisoro universalis; quia provisor particularis excludit defectum ab eo, quod ejus curæ subditur, quantum potest, sed provisor universalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, ne impediatur bonum totius.

providentia Dei, quæ res gubernat, est similis.... providentiæ, quæ paterfamilias gubernat domum, aut rex civitatem aut regnum: in quibus gubernationibus hoc est commune, quod bonum commune est eminentius, quam bonum, singulare sicut bonum gentis est eminentius, quam bonum civitatis vel familiæ vel personæ, ut habetur in principio Ethicor. (cap. 2 in fin.). Unde quilibet provisor plus attendit, quid communitati conveniat, si sapienter gubernat, quam quid conveniat uni tantum (1).

Instabis 1.º Corruptio, cum sit defectus, non est provisus a Deo, utpote qui non potest esse causa alicujus defectus. Ergo creaturæ corruptibiles non sunt provisæ a Deo. 2.º Providentiæ non est naturam perdere, sed servare. Ergo providentiæ Dei omnipotentis esse debet res perpetuo servare. Atqui corruptibilia non perpetuo servantur. Ergo non subjacent divinæ providentiæ nisi sola incorruptibilia (2).

Respondeo ad 1.um, dist. anteced. positive ac directe, conc.; negative atque indirecte, nego. Etenim sicut tenebræ sunt a sole, non ex hoc quod aliquid agat, sed ex hoc quod aliquid non emittit; ita corruptio est a Deo, non quasi aliquid agente, sed non tribuente permanentiam (3).

Respond. ad 2.um, dist. anteced. Providentiæ est naturam non perdere, sed servare in iis, quæ propter se atque ex

Unde corruptiones et defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem, sed tamen sunt de intentione naturæ universalis, in quantum defectus unius cedit in bonum alterius, vel etiam totius universi: nam corruptio unius est generatio alterius, per quam species conservatur. Cum igitur Deus sit universalis provisor totius entis, ad ipsius providentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediatur bonum universi perfectum. Si enim omnia mala impediuntur, nulla bona deessent universo: non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium, nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum. Unde dicit Augustinus in Enchir. (cap. 11): Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens et bonus, ut bene faceret etiam de malo. 1 p. quest. 22, art. 2, ad 2.um.

(1) S. Thom. de verit. loc. cit. art. 3 corp.

(2) Apud S. Thom., de verit., quest. 5, art. 3, argum. 4.º et 5.º

(3) S. Thom. de verit., loc. cit., ad 4.um

primaria intentione providentur, *conc.*; in aliis, quæ solum propter aliud et secundario providentur *nego*. Et similiter *distinguo* primum consequens.

Contradist. Minor. Corruptibilia non perpetuo conservantur secundum speciem, quæ propter se ac primarie intenditur, *nego*, secundum individua, quæ non propter se intenduntur ac primarie, *conc.* Tum *nego* conseq. *Illæ*, inquit S. Thomas, *quæ propter se providentur a Deo, perpetuo manent, non autem hoc oportet de illis, quæ propter se non providentur, sed oportet ea tantum manere, quantum necessarium est iis, propter quæ providentur. Et ideo particularia quædam, quia propter se non providentur, vel non sunt provisæ, corrumpuntur, ut patet ex dictis in corpore articuli (1).*

Objc. 4.º Numquid de bobus cura est Deo? (2), sciscitatur Apostolus. Ergo non videtur Deo tribuenda esse minimarum rerum cura. Cum potissimum dedecet divinam majestatem ad vilia quæque descendere, secundum illam S. Hieronymi super cap. 1.um Habacuc sententiam. *Abstrudum est ad hoc deducere Dei majestatem, ut sciat per momenta singula, quot nascantur calices, quotve moriantur; quæ cymicum et pulicum et muscarum sit in terra multitudo, qui pisces in aqua natent, et quid de minoribus majorum prædæ cedere debeat. Ut omittam nunc timorem Velleji apud Tullium Ciceronem (3), ne rerum mundanarum cura divinæ detraheret beatitudini.*

Respondeo, dist. antec. Non est Deo de bobus alisque minimis rebus specialis cura, quæ de homine, *conc.*; nulla est cura, *nego*.

Hæc est vera Paulini textus interpretatio. Eamdemque fuisse mentem S. Hieronymi, jam alibi exposuimus (4); solum enim vult S. Doctor res minutas rationisque expertes non pari sollicitudine intelligi et cogitari a Deo, atque creaturas

(1) S. Thom. *de verit.*, loc. cit., ad 5.um

(2) 1 Corinth. cap. 11, vers. 9.

(3) *De natur. deor.* lib. 1, num. 17.

(4) Vide supra, num. 38, pag. 126, in respons. ad object. 14.^{am}

rationales (1). Timor autem Velleji inanis est, et jam a nobis præoccupatus in probationibus præcedentis propositionis et paragraphi.

Objc. 5.º Nihil regitur Dei providentia, nisi quod ordinatur ad finem, quem ipse Deus intendit. Atqui Deus non alium finem intendit præter se ipsum. Ergo Deus nihil providentia sua regit, nisi quod ad ipsum tamquam ad finem ultimum ordinatur. Atqui nec bruta nec res ullæ ratione carentes possunt pervenire ad participationem Dei, finis ultimi, cum non sint capacia beatitudinis. Ergo solus homo divina providentia regitur (2).

Respondeo, conc. Major. et Minor. et primum conseq.

Minorem subsumptam *distinguo*: res ratione carentes non possunt pertingere ad participationem Dei, finis ultimi ullo prorsus modo, ne per similitudinem quidem Dei, quam referunt in se, sic illum pro modulo suo glorificando, *nego*; ad participationem Dei per cognitionem et amorem illius, *conc.* Tum *nego* ultimum conseq. Præclare Aquinas: *Omnium creaturarum ipse Deus est finis, sed diversimode: quarundam enim creaturarum dicitur esse finis, in quantum participant aliquid de Dei similitudine; et hoc est commune omnibus creaturis. Quarundam vero est finis Deus hoc modo, quod ipsæ creaturæ pertingunt ad ipsum Deum per suam operationem, et hoc est solum creaturarum rationalium, quæ possunt ipsum Deum cognoscere, et amare, in quo earum beatitudo consistit (3).*

Objc. 6.º Quicumque dimittitur sibi, non subest providentiæ alicujus gubernantis. Sed homines sibi ipsis dimituntur a Deo secundum illud: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu consilii sui (4)*; et specialiter

(1) Audiatur Angelicus: *Quia creatura rationalis habet per liberum arbitrium dominium sui actus, ut dictum est (quæst. XIX, art. 10), speciali quodam modo subditur divinæ providentiæ, ut scilicet ei imputetur aliquid ad culpam vel ad meritum, et reddatur ei aliquid ut poena vel præmium. Et quantum ad hoc, curam Dei Apostolus a bobus removet; non tamen ita, quod individua irrationalium creaturarum ad Dei providentiæ non pertineant, ut Rabbi Moyses existimavit. S. Thom. 1 p., quæst. 22, art. 2.º ad 5.um*

(2) Cf. apud S. Thom. *de verit.* quæst. 5, art. 6, argum. 4.º

(3) S. Thom. *de verit.* quæst. 5, art. 6, ad 4.^{am}

(4) *Eccles.* cap. 15, vers. 14.

mali, secundum illud: *Dimisi illos secundum desideria cordis eorum* (1). Non igitur omnia divinæ providentiæ subsunt (2).

Respondeo, *conc.* Major., *disting.* Minor. Homines sibi ipsis dimittuntur a Deo, ita ut non determinentur ad unum, sed ipsis libera relinquatur determinatio suarum actionum, *conc.*; ita ut excludantur a divina providentia, *nego.* Nec contrarium probatur per adducta sacrarum Litterarum testimonia, quemadmodum recte interpretatur Angelicus, et passim Theologi: *In hoc quod dicitur, Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo a divina providentia, sed ostenditur, quod non præfigitur ei virtus operativa determinata ad unum, sicut rebus naturalibus, quæ aguntur tantum, quasi ab altero directe in finem, non autem se ipsa agunt, quasi se dirigentia in finem, ut creaturæ rationales per liberum arbitrium, quo consiliantur, et eligunt, unde signanter dicit: In manu consilii sui. Sed quia ipsæ actus liberi arbitrii reducitur in Deum sicut in causam, necesse est, ut ea, quæ ex libero arbitrio sunt, divinæ providentiæ subdantur: providentia enim hominis continetur sub providentia Dei, sicut causa particularis sub causa universali. Hominum autem justorum quodam excellentiori modo Deus habet providentiam, quam impiorum, in quantum non permittit contra eos eevenire aliquid, quod finaliter impediat salutem eorum: nam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ut dicitur (Rom. VIII, 28). Sed ex hoc ipso quod impios non retrahit a malo culpa, dicitur eos dimittere, non tamen ita quod totaliter ab eius providentia excludantur; alioquin in nihilum deciderent, nisi per ejus providentiam conservarentur. Et ex hac ratione videtur motus fuisse Tullius, qui res humanas, de quibus consiliamur, divinæ providentiæ subtrahit (3).*

Objic. 7.º Motus et actiones causarum inferiorum non possunt cadere sub providentiam Dei. Nam *α*) contrarii motus non videntur esse ejusdem ordinis. Sed in istis inferioribus dantur motus et actiones contrariæ. Ergo... *β*) Nihil cadit sub

(1) Psalm. 80, vers. 13.

(2) Apud S. Thom. 1 p. quest. 22, art. 2, argum. 4.º

(3) S. Thom. 1 p. quest. 22, art. 2 ad 4.um. Cfr. *de Verit.* quest. 5, art. 5 ad 4.um; et art. 7 ad 1.um.

providentiam, quod non sit, Deo auctore, factum, quodque non ordinetur in finem. Atqui malum non fit, Deo auctore, nec ordinatur in finem, cum e converso sit privatio ordinis in finem. Ergo... *γ*) Non est prudens, qui cum posset impedire malum, permittit illud in illis, quorum actus suæ subsunt providentiæ. Atqui mala multa contingunt in his inferioribus. Cum ergo Deus sit prudentissimus, dicendus est non habere providentiam horum motuum et actionum (1).

Respondeo, *neg.* asert. Ad probation. *α*), *dist.* Major.: contrarii motus non sunt ejusdem ordinis particularis, *transcat.*; non sunt ejusdem ordinis generalis, plura membra diversa complexi, *nego.*

Ad probation. *β*) *dist.* primum membrum Majoris. Nihil cadit sub providentiam, quod non sit, Deo auctore, id est, Deo aliquo modo operante, factum, *conc.*; quod non sit, Deo auctore, id est, Deo per se et approbative operante, factum, *subdist.*; non cadit sub providentiam directe intendente, *conc.*; non cadit sub providentiam permittentem, *nego.*

Et *contradistinguo* Minoris primum membrum. *Distinguo* etiam alterum membrum Majoris. Nihil cadit sub providentiam, quod a nullo ordinatur in finem, *conc.*; quod non ordinatur in finem ab ipsa causa secunda, *nego.*

Contradistinguo pariter secundum membrum Minoris. Malum non ordinatur in finem a causa particulari, a qua procedit, *conc.*; ab auctore naturæ, Deo, *nego.*

Et *nego* consequens et consequentiam. *Quamvis enim malum, secundum quod exiit ab agente proprio, sit inordinatum, et ex hoc per privationem ordinis definitur, tamen nihil prohibet, quin a superiore agente ordinetur: et sic sub providentia cadit (2).*

Ad probation. *γ*) *dist.* Major. Non est prudens, qui cum posset impedire minus malum, permittit illud, si obtinendum sit majus bonum, *nego.*; secus, *transeat.* Et *contradistingua* Minore, *nego* consequ. *Nam quilibet prudens sustinet*

(1) Apud S. Thom. *de verit.*, quest. 5, art. 4, argum. 1.º, 2.º, 3.º et 4.º.

(2) S. Thom. *de verit.* quest. 5, art. 4 ad 3.um

aliquid parvum malum, ne impediatur magnum bonum; quodlibet autem particulare bonum est parvum respectu boni alicujus naturæ universalis. Non posset autem impediari malum, quod ex aliquibus rebus provenit, nisi natura eorum tolleretur, quæ talis est, ut possit deficere, vel non deficere, et quæ alicui particulari nocumentum infert, et tamen universo quamdam pulchritudinem addit. Et ideo Deus, cum sit prudentissimus, sua providentia non prohibet mala, sed permittit unumquodque agere, secundum quod natura ejus requirit. Ut enim dicit Dionysius (4 cap. de divinis nominibus) *providentiæ non est naturas perdere, sed salvare* (1).

Instabis 1.º Bonum potentius est, quam malum. Ergo magis potest ex bono elici bonum, quam ex malo. Ergo non est necesse, quod Deus mala permittat fieri, ut ex eo eliciat bona. 2.º nullus prudens permittit bonum, ut veniat malum. Ergo e converso nullus prudens permittit debet malum, ut eveniat bonum. 3.º quod est reprehensibile in homine, non est tribuendum Deo. Sed in homine juste reprehenditur, quod faciat mala ad consequendum bonum. Ergo... (2).

Respondeo ad 1.um, *conc.* Major., et *disting.* Minor.: et quodlibet bonum elicitur ex bono, *nego*; et sunt bona, quæ non possunt elici, nisi ex mali permissione, *conc.* Nam bonum patientiæ non nisi ex malo persecutionis elicitur, et bonum patientiæ ex malo culpæ, quoniam tamen ex hoc sequatur malum esse potentius ad bonum consequendum, quam bonum. Nam ejusmodi bona non eliciuntur ex malo, quasi ex causa per se, sed quasi per accidens et materialiter (3).

Respondeo ad 2.um, *conc.* anteced., *neg.* conseq., quia bonum permittere ad malum, esset bonum ordinare ad malum, quod deordinatio est; sed malum permittere, ut veniat bonum, est malum ordinare ab bonum, quod quidem ordinatum est, quamdiu malum non directe ac per se adhibeatur ut medium ad bonum.

(1) S. Thom. *de verit.* quest. 5, art. 4, ad 4.um

(2) Apud S. Thom., *ibid.*, argum. 5.º, 9.º et 10.º

(3) S. Thom. *ibid.*, ad 5.um

Respondeo ad 3.um, *negando* consequentiam, quia non est perinde facere malum, et permittere malum. Unde facere malum propter bonum, in homine reprehensibile est, nec Deo potest attribui, sed ordinare malum, (quod profecto non approbetur) in bonum, hoc non contrariatur bonitati, et ideo permittere malum propter bonum inde eliciendum Deo attribuitur (1).

Objic. 8.º Saltem non potest dari in Deo providentia circa hominem. Nam α) Deus supervacanea non facit. Sed homo ipse potest suas res curare, sibi que providere. Ergo... Quare etiam scripsit S. Joannes Damascenus: *Quæ in nobis sunt, non providentiæ sunt, sed sunt nostri liberi arbitrii* (2). β) Quæ nobiliora sunt, digniori modo provideri debent. Atqui si providentia divina se extenderet ad hominem, dicendum foret, illius actiones minus provideri, quam rerum insensibilium actiones. Nam insensibilia raro, homo autem sæpissime deviat a recto ordine, quod profecto non accideret, si divinæ providentiæ subiceretur ille. γ) Malum culpæ est maxime odibile Deo. Sed nullus providens illud, quod maxime ei displicet, permittit propter aliquid aliud; quia sic absentia illius alterius ei magis displiceret. Ergo cum Deus permittat in humanis actibus mala culpæ accidere, videtur, quod humani actus providentia ejus non regantur (3). δ) Providentia Dei est æterna et antecedens ad omne opus humanum. Ergo quidquid providentia divina decernat de humanis actibus, ab æterno et antecederet ad eorum positionem est determinatum, ut ita sit, et aliter esse non possit: quod profecto humanam evertit libertatem.

Respondeo, *neg.* assert. Ad probationem. α), *conc.* Major., *disting.* Minor.: sufficienter, *nego*; insufficientissime, *trans-eat.* *Cogitationes enim mortalium timide, et incertæ providentiæ nostræ* (4). Quod vero ex S. Damasceno relatum est, non est intelligendum hoc modo, quod omnia ea, quæ sunt in

(1) S. Thom. *ibid.*, ad 10.um, ubi plura alia argumenta soluta videri queunt.

(2) *De orthodox. fide*, lib. 2, cap. 26, 28, 29.

(3) Vide apud S. Thom. *de verit.* quest. 5, art. 9, argum. 1.º, 2.º et 3.º

(4) *Sapient.* cap. 9, vers. 14.

nobis, id est, in electione nostra, a divina providentia excludantur; sed quia non sunt per divinam providentiam ita determinata ad unum, sicut ea, quae libertatem arbitrii non habent (1).

Respondeo ad β), *neg.* Minor. Ad probationem, *dist.* Major. Et quod homo deviet a recto ordine provenit ex defectu providentiae in Deo, *neg.*; provenit ex libertate ipsius hominis, *conc.* Et *neg.* conseq. Apposite Aquinas. *Res naturales insensibiles providentur solum a Deo: et ideo ibi non potest accidere defectus ex parte providentis, sed solum modo ex parte provisorum; humani autem actus possunt habere defectum ex parte providentiae humanae; et ideo plures defectus et inordinationes inveniuntur in humanis actibus, quam in naturalibus actibus. Et tamen hoc quod homo habet providentiam suorum actuum, ad nobilitatem ejus pertinet: unde multiplicitas defectuum non impedit, quin homo nobiliorem gradum sub divina providentia teneat (2).*

Respondeo ad γ), *dist.* Minor. Si illud, propter quod permittit rem sibi maxime displicentem, non sit majus bonum, *transeat*; si sit majus bonum, *neg.* Et *neg.* conseq. *Nam Deus plus amat, quod est magis bonum; et ideo magis vult praesentiam boni, quam absentiam minus mali, quia et absentia mali quoddam bonum est. Ideo ad hoc quod aliqua bona majora elicantur, permittit aliquos in mala culpa cadere, quae maxime secundum genus sunt odibilia, quamvis unum sit et magis odibile alio: unde ad medicinam unius permittit quandoque cadere in aliud (3).*

Respondeo ad δ), *dist.* Major. Providentia Dei est aeterna et antecedens tempore ad omne opus bonum, *conc.*; natura et causalitate, *subdist.*; ita ut praesupponat consensum libere futurum praevium per scientiam mediam, *conc.*; secus, *neg.* Et similiter *dist.* conseq. Quidquid providentia decernit decreto prorsus absoluto, jam ab aeterno et antecederet ad positionem actus humani determinatum est, ut ita sit, et non possit aliter esse, *transeat*. Quidquid providentia decernit

(1) S. Thom. *de verit.*, quaest. 5, art. 5, ad 1.um

(2) *De verit.* quaest. 5, art. 5, ad 2.um

(3) S. Thom. *ibid.* ad 3.um

decreto virtualiter conditionato et attemperato humanae libertati, prout suo loco explicatum est, *neg.* (1).

Objic. 9.º Dantur interdum eventus contrarii ordini rerum consueto et naturali, nempe facta miraculosa. Atqui perturbationes ordinis consueti nequeunt tribui ipsi ordinis auctori, quia secus ordinis auctor vel inconstantiam voluntatis et mutabilitatem praese ferret, vel certe ignorantiam et impravisionem destruendo ordinem, qui corrigendus sit in aliquo casu: quorum utrumque Deum maximopere dedecet. Ergo saltem opera hujusmodi miraculosa omnino effugiunt providentiam Dei.

Respondeo, *conc.* Major., *dist.* Minorem; si nulla sit causa justa et sapiens ordinem momento temporis perturbandi, seu potius suspendendi, *conc.*; si sit causa justa, *neg.* Non enim est contra constantiam ac sapientiam Dei, ut et ordinem constantem mundi et simul suspensionem illius propter causas speciales gloriae suae ab aeterno decreverit patrando miracula, quibus finem obtineret aliquem altiore, quemadmodum suo loco declaratum reliquimus (2). Unde miracula providentiam Dei maxime commendant, nedum infirmant, quandoquidem ostendunt potentiam et sapientiam Dei tantam esse, cui perinde sit ordinem coeptum suspendere ac continuare, suspensumque iterum redintegrare absque ullo universalis ordinis praedjudicio. Reliqua, quae hominem respiciunt, in sequenti paragrapho expediuntur.

§ III.—UTRUM DEUS HOMINEM SPECIALI PROVIDENTIA REGAT.

341. Penitior rei declaratio et gravissimum momentum adigit nos hanc disputationem instituire. In qua non est sermo praecise de ordine supernaturali, ad quem homo divina munificentia et misericordia elevatus est: in eo enim splendent signa specialissimae providentiae in mysteriis praedestinationis, in institutione Ecclesiae, in tota gratiae oeconomia; quae

Status
questionis.

(1) Vide superius scripta super natura divini decreti, quo concursus causis naturalibus ab aeterno decernitur, num. 304 seqq., pag. 924 seqq.; et super divinis praedestinationibus, num. 80 seqq., pag. 278 seqq.

(2) Vide *Cosmolog.* num. 110, 120 pag. 422 seqq. et 431.

ad hominis sanctitatem aeternamque beatitudinem dirigitur; sed agitur potissimum de naturali ordine, quem solum attingit Philosophia in naturali rationis lumine innixa. Sit ergo communi christianorum scriptorum calculo probata.

PROPOSITIO 3.^a Deus creaturæ rationalis peculiarem curam et providentiam gerit.

Deus creaturæ
rationalis pecu-
liarem curam
et providentiam
gerit.

Prob. 1.^a Ex dignitate rationalium creaturarum, in quibus homo numeratur ratione animæ spiritualis. *Quanto est aliquid propinquius primo principio, tanto nobilius sub ordine providentiæ collocatur. Inter omnia vero alia spirituales substantiæ, vel rationales creaturæ, magis primo principio appropinquant; unde et ejus imagine insignitæ dicuntur.* Ergo....

Et ideo a divina providentiâ non solum consequuntur, quod sint provisæ, sed etiam quod provideant. Et hæc est causa, quare prædictæ substantiæ habent suorum actuum electionem, non autem cæteræ creaturæ, quæ sunt provisæ tantum, et non sunt providentes (1).

Major hujus probationis patet, quia providentiâ est cura, qua rebus prospicitur, ut bene conserventur, et ad fines suos promoveantur. Planum est autem, quod omnis prudens provisor debet res curare pro ipsarum dignitate ac nobilitate, ut passim videmus inter ipsos homines in rebus eorum providentiæ commissis. Idque evidentius confirmatur sequente argumento.

Prob. 2.^a Providentiâ consequitur amorem, ita ut quo magis res ametur, eo exquisitori providentiâ custodiatur. Atqui Deus inter omnes res creatas præcipuo amore diligit creaturas rationales, et hominem, quem, ut superius docuimus, amore prosequitur benevolentiæ amicitiaque (2), et propter quem tamquam propter finem proximum hic mundus visibilis conditus est (3). Ergo... Hoc argumentum sic exposuit S. Thomas: *Gubernatio providentiæ ex amore divino procedit, quo Deus res a se creatas amat; in hoc enim præcipue consistit amor, quod amans amato bonum velit. Quanto*

(1) S. Thom. *de verit.* quæst. 5, art. 5.

(2) Vide supra, num. 170, pag. 536.

(3) Vide *Cosmolog.* num. 02, pag. 322 seqq.

ergo Deus aliqua magis amat, tanto magis sub ejus providentiâ cadunt. Hoc autem etiam sacra Scriptura docet in Psalmo (1) dicens: Custodit Dominus omnes, diligentes se. Et etiam Philosophus tradit (2) dicens, quod Deus maxime curat de his, qui diligunt intellectum, tanquam de suis amicis: ex quo etiam habetur, quod maxime substantias intellectuales amat. Sub ejus igitur providentiâ cadunt eorum voluntates et operationes (3).

Prob. 3.^a Eorum Deus potiore providentiâ habeat, necesse est, qui, pro sua libertate ac potestate peccandi, ex altera parte non debent regi, sicut entia ratione carentia, ex altera vero parte possent, nisi sibi prospiceretur, vel ipsum providentiæ ordinem a Deo stabilitum perturbare. Atqui talis est homo. Ergo... Quare Deus legem naturalem hominis animo insculpsit, religionem cultumque tradidit, instinctum ab bonum tribuit, conscientiæ stimulum male agentibus addidit, in societate illum constituit, præmia bonis, sordibus supplicia proposuit, cæteraque addidit præsidia, quibus suaviter juxta et efficaciter posset homo ad finis sui assecutionem perducî.

Prob. 4.º experientia ipsa. Quod enim in primo *Theodiceæ* volumine adversus atheos ursimus, id præcipue valet in defensionem divinæ providentiæ peculiaris erga humanum genus, qua non admissa, vere ænigma est inextricabile socialis ordinis catholicæque Ecclesiæ conservatio, qualem oculis nostris perspicimus, atque in præteritum temporum annalibus consignatum legimus. Quod argumentum quia suo loco evolutum reliquimus, necesse non est iterum enucleatius pertractare (4). Huc spectat etiam, quod S. Thomas notaverat circa ea, quæ sæpe reperimus in historicis accidisse præter omnem expectationem. *Hoc etiam, inquit, quod tam multa in humanis actibus accidunt, quorum contraria deberent accidere, ut videtur, consideratis inferioribus causis; ostendit, quod humani actus divina providentiâ gubernantur, ex qua contingit, quod frequenter potentiores*

(1) Psalm. 144, vers. 20.

(2) *Aristot.* lib. 10 *Ethicor.* cap. 10.

(3) S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 90, *Adhuc gubernatio...*

(4) Vide *Theodic.* vol. 1.um num. 51, pag. 195-197, paragr. 5.^a paragr. *Inexplicatum.*

succumbunt. Oslenditur enim per hoc, quod victor magis est ex divina providentia, quam ex humana virtute, et similiter de aliis (1).

Ceterum ad hanc peculiarem providentiam pertinet, quod Deus singularibus et individuis rationalibus providet propter se ipsa, quin ea ordinat in bonum alterius, secus atque individuis corruptibilibus naturæ irrationalis, quibus propter aliud providetur, ut superius innuimus. Unde in individuis rationalibus ipsi defectus et mala non ordinantur in bonum alterius, sicut v. g. mors agni ordinatur in bonum lupi vel hominis, sed in bonum vel malum proprium, puta per præmium, si peccator respiscat, vel in pœnam et punitiōnem, si nolit pœnitentiam agere; quæ ratio præmii ac pœnæ locum non habet in creaturis irrationalibus, sicut nec ratio culpæ (2).

Quod si Deus speciale providentiam habet hominis, congruum omnino videtur, ut inter ipsos homines peculiari

Inter ipsos
homines;

(1) S. Thom. de verit. quæst. 5, art. 5, ad 5.um

(2) Audistur Angelicus Doctor: Secundum... quod aliqua creatura magis inhæret regulæ primæ providentiæ, secundum hoc firmiter rectitudinem habet ordo providentiæ ipsius. Quod ergo huiusmodi creaturæ deficere possunt in suis actibus, et ipsæ sunt causæ suorum actuum, inde est, quod eorum defectus rationem culpæ habent, quod non erat de defectibus aliarum creaturarum. Quia vero huiusmodi spirituales creaturæ incorruptibiles sunt et secundum individua, etiam eorum individua sunt propter se provisæ; et ideo defectus, qui in eis contingunt, ordinantur in pœnam vel præmium, secundum quod eis competit, non autem solum secundum quod ad alia ordinantur; et inter has creaturas est homo, quia ejus forma, scilicet anima, est spiritalis creatura, a qua est radix humanorum actuum, et a qua corpus hominis ordinem ad immortalitatem habet. Et ideo humani actus sub divina providentiâ cadunt hoc modo, quod ipsi provisores sunt suorum actuum; et eorum defectus ordinantur secundum quod competit eisdem, non solum secundum quod competit aliis; sicut peccatum hominis ordinatur a Deo in bonum ejus, ut cum post peccatum resurgens humilior redditur; vel saltem in bonum quod in ipso fit per divinam justitiâ, dum pro peccato punitur; sed defectus in aliis creaturis contingentes ordinantur solum in id, quod competit aliis; sicut corruptio huius ignis in generationem illius aeris. Et ideo ad designandum hunc specialem providentiæ modum, quo Deus actus humanos gubernat, dicitur Sapientiæ. xii, 18: Cum reverentia disponis nos. S. Thom. de verit. quæst. 5, art. 5. Cfr. ibid. art. 6.

cura prosequatur probos, docente Aquinate (1). Hominum... justorum quodam excellentiori modo Deus habet providentiam, quam impiorum, in quantum non permittit contra eos evenire aliquid, quod finaliter impediat salutem eorum: nam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum (2). Unde etiam docent Theologi prædestinationem esse certissimam atque infallibilem (3). Quare in hoc reponit S. Thomas discrimen divinæ providentiæ respectu bonorum et malorum, ut illos quidem, quia recte ordinant actiones suas providendo illas secundum placitum divinæ voluntatis, Deus ita regat, ut nihil eis noceat, sed omnia, etiam adversa in bonum eorum cedant; malos vero e converso, quia ordinant actiones suas more brutorum animalium, Deus quoque gubernet quodammodo sicut bruta animalia, ut scilicet dum ab uno ordine providentiæ exeunt nolentes facere voluntatem Dei, in alium ordinem dilabantur, in quo de eis divina voluntas fiat per ostensionem justitiæ in infligendis promeritis pœnis (4).

342. Objic. 1.º Hæc habet Sapiens disertissima contra statutam a nobis propositionem: *Aequaliter est illi (Deo)*

bonorum
specialiorum
curam
habet Deus.

Difficultates
soluitur.

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 22, art. 2, ad 4.um Cfr. de veritat. quæst. 5, art. 7.

(2) Roman. cap. 8, vers. 28.

(3) S. Thom. 1 p. quæst. 23, art. 6 et 7.

(4) Ita iterum S. Thomas: Divina providentiâ se extendit ad homines dupliciter: uno modo in quantum ipsi providentur: alio modo in quantum ipsi providentes fiunt. Ex hoc autem quod providendo deficient, vel rectitudinem servant, boni vel mali dicuntur; ex hoc autem quod providentur a Deo, eis bona vel mala præstantur, et secundum quod ipsi diversimode se habent in providentiâ, diversimode providetur eis a Deo. Si autem rectum ordinem in providendo servant; et in eis divina providentiâ ordinem servat congruum humanæ dignitati, ut scilicet nihil eis eveniat, quod in eorum bonum non cedat; et quod omnia, quæ eis proveniunt, eos in bonum promoveant; secundum illud quod dicitur Rom. VIII, 28: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si autem providendo ordinem non servant, quod congruit creature rationali, sed provideant secundum modum brutorum animalium, et divina providentiâ de eis ordinabit secundum ordinem qui brutis competit; ut scilicet ea, quæ in eis vel bona vel mala sunt, non

cura de omnibus. (1). Ergo non regit homines speciali providentia.

Respond., *dist.* sensum sacrorum verborum; *aqualiter* est cura Deo de omnibus, id est, de omnibus, nullo excepto, inest Deo providentia, *conc.*; eadem est ratio curae ac providentiae, quam Deus de omnibus habet, *nego*. Tum *neg.* conseq.

Objic. 2.º Si hominis Deus peculiarem curam gereret, supervacanea esset humana cura et sollicitudo circa felicem negotiorum exitum. Atqui contrarium patet experientia ipsa quotidiana. Ergo signum est omnia pendere potissimum ex humana industria, ideoque non dari reapse in Deo peculiarem rerum nostrarum providentiam.

Respondeo, *dist.* Major. Supervacanea esset nimia sollicitudo, quasi rerum successus penderent ex hominis duntaxat industria, *conc.*; sollicitudo moderata, *nego*, quia providentia divina non excludit humanam, sed includit, immo et quodammodo requirit. Cum enim Deus homini dederit rationem, qua rebus suis prospiceret, et utramque vitam, physicam et moralem, recte institueret observando divinam legem ad assecutionem finis sui ultimi; vult omnino, ac praecipit, ut homo ratione sua utatur, atque industriam omnem adhibeat rebus suis providendo, quantum oportet secundum regulam prudentiae, ac mox filialem fiduciam in Dei providentia collocando. Qua in re illud fertur fuisse S. Ignatii, Patris nostri, praclarum consilium, ita homini esse laborandum in suis negotiis recte ordinandis, quasi laetus exitus ex sola ipsius penderet industria; postea vero ita soli fidendum esse Dei providentiae, quasi homo ipse nihil fecisset, nec quidquam omnes ejus conatus profuturi essent.

ordinentur in eorum bonum proprium, sed in bonum aliorum; secundum quod in Psalm. XLVIII, 13, dicitur: Homo, cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similibus factus est illis. Ex hoc patet, quod altiori modo divina providentia gubernat honos, quam malos; mali enim dum ab uno ordine providentiae exeunt, ut scilicet voluntatem non faciant, in alium ordinem dilabuntur, ut scilicet de eis divina voluntas fiat; sed boni quantum ad utrumque sunt in recto ordine providentiae. De veritate, quest. 5, art. 7.

(1) *Sapient.* cap. 6, vers. 8.

Objic. 3.º Deus saltem hominum peccatorum non videtur peculiarem habere providentiam, tum quia specialis cura solis bonis in praemium promittitur in sacris Litteris, ut probant illa verba: *Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum* (1); tum quia angeli ex providentia speciali deputati sunt in hominum custodiam, et nihilominus illi videntur hominem peccatorem derelinquere, quemadmodum significatur a propheta Hieremia: *Curavimus Babylonem, et non est sanata: derelinquamus eam* (2).

Respondeo, *nego*, vel potius *distinguo* assertum; Deus peccatoris non habet potiore curam, quam rerum ratione carentium, *nego*: quam justorum, *conc.* Deus enim omnium prorsus hominum peculiarem curam gerit, inter ipsos autem homines magis bonis prospicit, quam sceleratis. Et hoc nobis significat primum testimonium. Alterum vero non ista intelligendum est, ut Deus malos vel angelorum custodia vel aliis etiam praesidiis gratiae omnino destitutos abiciat, sed tantum ab illis in poenam suae proterviae uberiora auxilia retrahat. Et hoc sensu etiam dicitur *Deus derelinquere malos, non quod omnino sint ab ejus providentia alieni, sed quia eorum actus non ordinat in eorum promotionem; et praecipue contra reprobos* (3). Et ita etiam angeli, qui sunt deputati hominibus ad custodiam, nunquam totaliter hominem dimittunt, sed dicitur *dimittere, in quantum ex justo Dei judicio permittunt eum cadere in culpam vel poenam* (4).

Instabis. Nonnulli Patres antiqui, praesertim graeci (5), negant actus malos esse ex providentia.—**Respondeo**, ideo Patres illos negare, quod actus mali sunt *ex providentia*, quia per illam vocem peculiariter intelligunt illam absolutam dispositionem, qua Deus non solum permittit, sed vult absolute, ut aliquid sit. Vel, ut illa particula *ex providentia*

(1) *Psalm.* 36, vers. 16.

(2) *Hierem.* cap. 51, vers. 9.

(3) S. Thom., *de verit.* quest. 5, art. 7, ad 1.um

(4) S. Thom., *ibid.*, ad 2.um

(5) Vide Origen. (*Periarch.* lib. 2, cap. 12), S. Justin. (quest. 8 ad *orthodoxos*), Chrysost. (homil. 11), Theodoret. (libr. 5 divin. decr. cap. de *provident.*), Damasc. (*de orthodoxa fide*, lib. 2, c. 29, 30).

satis indicat, solum intendunt, radicem et originem horum actuum malorum non esse ex divina providentia, neque illi esse tribuendos tales actus, ut proprie causæ (1). Hoc enim probe notandum est, quod etiam supra innuimus, licet de omnibus disponat divina providentia, non tamen de omnibus eodem modo, sed accommodate ad naturam cujusque. Quare actus bonos disponit approbando, ac decernendo simpliciter ut sint, malos vero tantum permittendo, ut sint, nullatenus approbando. Quod si interdum similem loquendi formam adhibent, etiam loquendo de actibus bonis, interpretandi sunt exclusam voluisse duntaxat efficacem prædeterminationem Dei, quatenus inferat necessitatem voluntati creatæ, ut interpretatur S. Thomas (2).

An mala, quibus boni affligantur, et bona, quibus mali affluunt quidpiam valeant contra Dei providentiam.

Objic. 4.º In hoc mundo passim cernimus non æquam bonorum malorumque distributionem, sed sæpe frugi honestique homines miseriis atque ærumnis affligantur; flagitiosius autem omnia prospere feliciterque succedunt. Atqui hoc pugnat cum recta providentia, cujus est præmia vel pœnas pro meritis rependere. Ergo neganda est peculiaris erga homines Dei providentia, multoque magis erga probos, quandoquidem recta ratio postulare videtur, ut vel miracula Deus faceret, vel aliter rerum ordinem permutaret, ne virtus misere opprimeretur, et vitium ubique triumphum ageret.

Respondeo. Vetus hæc est contra providentiam divinam difficultas, quam Sancti Patres et scriptores ecclesiastici omnium temporum præclaris argumentis declaraverunt penitusque dissiparunt. Non enim uno ex capite nutat, *Transmissa* enim Majore, *negatur* propositæ objectionis Minor cum consequentia.

Sane 1.º Verum non est semper bonos ærumnas pati, flagitiosos divitiis honoribusque affluere, non enim raro contraria omnia eveniunt: quare *transmissa* est major propositio objecti syllogismi. Ratio vero negatæ Minoris est multiplex. Nam

(1) Suarez, *Metaphys.* disput. 22, sec. l. 4, num. 33.

(2) 1 p. quæst. 23, art. 1, ad 1.um Cfr. Suarez, loc. cit.

2.º Sæpe boni Deum saltem leviter offendunt, *in multis enim offendimus omnes* (1), *et septies cadet justus, et resurget* (2); *quod si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est* (3); mali vero non in cunctis actibus peccant, sed interdum etiam bene operantur. Quare sicut adest causa justa, cur honesti homines puniantur a Deo temporalibus miseriis, quæ minora mala sunt minima Domini nostri offensa; ita non deest causa, ob quam et mali qualiumcumque bonarum operationum suarum præmium aliquod accipiant in hac vita a liberalissimo remuneratore. Itaque culpanda nullatenus est divina providentia, quantumvis frugi homines ærumnis oppræssos, sceleratos vero bonis abundantes videamus.

3.º Accedit, quod rectitudo divinæ providentiæ potissimum dimitienda est ex ordine ad ultimum finem, non autem in ordine ad temporaneam fluxamque vitæ hujus mortalis felicitatem. Atqui distributio ista bonorum et malorum, quam objecto meminit, aptissima esse potest in ordine ad ultimum finem hominis, ut per se patet.

4.º Sane in mediis malis elucet melius virtus bonorum hominum ejusque veritas et sinceritas; nam *virtus in infirmitate perficitur* (4), sicut *in igne probatur aurum* (5). Hoc pacto a sanctis exercentur patientia, fortitudo, contemptus mundi, cælestium contemplatio, purus Dei amor, ac cæteræ virtutes christiano dignissimæ. Unde vere mirabilis commendatur providentia in eo, quod talibus Deus instrumentis ac præsidiiis confirmet, tantaque infirmam et fragilem hominis naturam fortitudine armet, ut in difficillimis temporibus atque adjunctis stare possit contra omnia adversa sereno vultu animoque nullis fracto laboribus. E converso perversi homines, si velint respicere, juveni egregie posunt rebus prosperis, sicut solent sæpe discolori filii blanditiis demulceri, ut ad patris amorem obedientiamque redeant.

(1) *Jacob.* cap. 3, vers. 2.

(2) *Proverb.* cap. 24, vers. 16.

(3) 1 *Joann.* cap. 1, vers. 8. Cfr. *Proverb.* cap. 20, vers. 9; 3 *Reg.* cap. 8, vers. 46; 2 *Paralip.* c. 6, v. 36; *Eccles.* cap. 7, vers. 21.

(4) 2 *Corinth.* cap. 12, vers. 9.

(5) *Eccli.* cap. 2, vers. 5.